

Bokmeldinger

Anne Eriksen, Mia Göran & Ragnhild Evang Reinton (red.) 2013. *Tingenes tilsynekomster. Kulturproduksjon, materialitet og estetikk*. Oslo, Novus forlag. 235 sider.

Anmeldt av Susanne Österlund-Pötzsch

Det finns idag ett vetenskapligt nyintresse för föremål och materialitet. Antologin *Tingenes tilsynekomster. Kulturproduksjon, materialitet og estetikk* är ett bidrag till studiet av det socialas materiella dimensioner. Det skall dock med det samma göras klart att – som indikeras i bokens titel – intresset i denna antologi inte i första hand är riktat på föremål i sig utan på de processer som gör att ting framträder för oss i olika sammanhang. Detta förefaller mig, efter att ha läst antologin, som en synnerligen givande infallsvinkel på tillvaros materialitet.

Antologin är ett resultat av ett tvärvetenskapligt forskningsprogram knutet till universitetet i Oslo. Inom programmet har kulturhistoriker, litteraturvetare och musikhistoriker diskuterat och studerat temat materialitet och estetik i kulturproduktion. I centrum står frågan hur ting blir synliga för oss. Det är alltså de olika bruk, mekanismer och sociala relationer som gör att vi lägger märke till ting och hur ting får vissa betydelser som här analyseras i tio artikelbidrag. Även om antologins tyngdpunkt ligger på hur föremål och företeelser framträder i dagens samhälle, förenas artiklarna av ett historiskt djup som illustrerar hur vårt förhållande till saker är föränderligt och mångbottnat. Ett annat förenande perspektiv är ett intresse för den ofta försummade (osynliggjorda?) estetiska di-

mensionen i materialiseringsprocesser. Estetik förstås här som insikt via sinne och känsla snarare än en betoning på skönhetsupplevelse.

I det inledande kapitlet redogör redaktörerna Anne Eriksen, Mia Göran och Ragnhild Evang Reinton för bakgrunden och upplägget för antologin. Boken är uppdelad i tre sektioner som redaktörerna beskriver som en grov systematisering av olika uppmärksamhetsstrukturer som påverkar synliggöranden. Del 1, "Tingene", undersöker hur ting iscensätts via litterära framställningar – ett perspektiv som lyfter fram hur vårt förhållande till materiella fenomen alltid är i relation till bland annat minnen, bilder och handlingar. Del 2, "Installasjonene", behandlar spatial organisering av olika installationer i utomhusmiljö. Förhållandet mellan natur och kultur är ett centralt tema för bidragen i denna sektion. Del 3, "Systemene", granskar hur institutionaliserade kunskapssystem organiserar uppmärksamhet på ting. Speciellt angeläget att diskutera gällande minnesorganisationer, som arkiv, museum och bibliotek, är hur olika maktförhållanden har styrt synliggöranden genom åren. Liksom, bland annat, antropologen Ann Laura Stoler (2002), understryker redaktörerna att det även är viktigt att beakta de maktstrukturer och den logik som minnesorganisationerna själva besitter.

Den första artikeln i sektion 1 är skriven av Ragnhild Evang Reinton och har titeln "Slipp tingene fri! Litterære tilsynekomster av ting". Reinton undersöker hur alternativa förhållanden till ting kan etableras i litteraturen. Många modernistiska litterära verk speglar den ekonomiska

blomstringstid och snabbt ökande utbud på varor som rådde under senare hälften av artonhundratalet. Utgående från Walter Benjamins tolkning av flanören – modernitetens iakttagande vandrare – konstaterar Reinton att synliggöranden av ting handlar samtidigt om ett synliggörande av tingens historia. Tone Selboe fortsätter diskussionen om de nya och annorlunda sätt som litteraturen kan låta ting bli synliga genom att utgå från Virginia Woolfs författarskap. Exempel från Woolfs essäer visar hur mänskliga möten med föremål tenderar att handla om olika typer av synligheter, som praktiska, estetiska eller, i en mer extrem form, av samlarens blick som lyfter tingen ur sina sammahang. I alla exempel demonstreras föremålets centrala betydelse för mänskligt liv. Helge Jordheims artikel tar oss tillbaka till sextonhundratalet och författaren Bernard de Fontenelles verk *Entretiens sur la pluralité des mondes* (1686). Boken ligger mitt i mellan skönlitteratur och vetenskap, och kan sägas vara en populärvetenskaplig framställning av cartesiansk kosmologi. Jordheim konstaterar att då verket ursprungligen var ett synliggörande av världen (= i sin helhet) som ting, kom senare upplagor att få en betoning på världen (= vår planet) som ting.

Antologins andra sektion inleds av Brita Brennans artikel ”Landskapets tilsynekomst” som behandlar den på sjuttonhundratalet mycket populära genren av topografiska beskrivningar. Utgående från Jacob Nicolai Wilses topografiska verk undersöker Brenna den estetiska dimensionen i denna typ av synliggöranden av landskap. Även om publikationerna med vetenskapliga strävanden och bildkonsten aldrig sammansmälte till en helhet, demonstrerar Brenna att det är först när Wilse använder ett måleriskt språk som han kan uttrycka sina känslor för landskapet. Estetiken hade en betydande roll när landskapet formades

som social och kulturell konstruktion. En liknande tematik finns med i Mia Görans bidrag ”Tilsynekomst av fritt land. Den engelske parkens relasjonelle estetik”. Idealiserandet av det ”vilda och naturliga” landskapet inom den så kallade engelska trädgårdskonsten hade sin parallell i sjuttonhundratalets filosofiska och politiska strömmar. Den engelska parkens estetik kom även att fungera som förmedlare av borgarklassens ideal gällande individualism, känslsamhet och förhållande till naturen. I den följande artikeln diskuterar Kyrre Kverndokk monumental osynlighet, det vill säga det paradoxala förhållande att monument som är explicit konstruerade för att ses och för att påminna i många fall är märkvärdigt osynliga. Via ett antal fallstudier visar Kverndokk hur monument kan få ny synlighet via olika performativa praktiker. Konkluderande konstaterar författaren att monument är långt ifrån oföränderliga, utan snarare plastiska i och med att de får olika betydelser knutna till sig och kan gå från synlighet till osynlighet – och tillbaka. Det avslutande kapitlet i sektion 2 är skrivet av Eivind Røssaak och behandlar ett annorlunda slag av monument: en park av inskriberade stenar skapad av den svenske godsherren Alfred Bexell. Denna länge bortglömda privata installation dokumenterades i ett fotoprojekt av konstnärerna Ingrid Book och Carina Hedén över hundra år efter att den skapades. Røssaak tolkar stenparken som en form av arkiv och undersöker de minnesteknologier och synliggöranden som framträder i de olika tidslagren av då och nu.

Bokens sista sektion innehåller tre artiklar som diskuterar synliggörandeprocesser i institutionella minnessystem. Anne Eriksen utgår, precis som Kyrre Kverndokks studie av monuments synlighet, ifrån ett paradoxalt förhållande, nämligen att museum vars

uppgift är att visa upp föremål i de flesta fall har de största delarna av sina samlingar i magasin som är osynliga för allmänheten. Trots detta är museimagasin ett relativt utforskat fält. Magasinen är en integral del av museernas historia och utvecklingen har gått mot en allt större klyfta mellan museernas fram- och baksida. Eriksen konstaterar att även om detta förhållande ofta är oreflekterat har magasinens utformning och organisering en mycket stor påverkan både när det gäller forskning och museiarbete. Inger Johanne Lyngøs bidrag lägger fokus på ett specifikt museiföremål. Politikern Adam Hjalmar Egede-Nissen hade som vana att alltid bära med sig sin segerhuva, det vill säga den bit av fosterhinnan som fanns på Egede-Nissens huvud när han föddes, som en talisman. Efter Egede-Nissens död skänktes fosterhinnan till Norsk Folkmuseum där den numera har en undanskymd plats i museets magasin. Men via olika museipraktiker får föremålet även en ny form av synlighet. Museikatalogerna sätter in objekt i olika kontexter som sträcker sig utöver den faktiska miljö som föremålet ingick inom. Ting talar men inte utan hjälp kommenterar Lyngø. Antologins sista artikel har titeln ”Den franske Robinsoninde – en vandrehistorie” och är skriven av Anne Birgitte Rønning. Via publikationen *Den franske Robinsoninde* från slutet av sjuttonhundratalet konstaterar Rønning att en bok kan stå för många olika former av synliggöranden. Då boken blir synliggjord bland annat via katalogsystem, blir berättelsen synlig via boken och så vidare. När det gäller berättelser med stor utbredning och många variationer är det just mångfalden av synliggöranden som blir intressant att studera påminner Rønning.

En vanlig kritik mot antologier är att de är kvalitativt ojämnt och inte håller ihop temamässigt. Detta är dock definitivt inte en invändning som kan riktas mot denna

publikation. Estetik är som konstaterat ett genomgående tema i boken, men antologin bjuder även på en form av ”antologisk estetik” i fråga om väl avvägda kapitel som kompletterar varandra. Utan övertydliga eller konstgjorda bryggor hakar bidragen i varandra och får till stånd en diskussion över sidorna. En av de i min mening stora förtjänsterna med denna antologi är att de för sig kapitlen med fördel kan läsas enskilt som välskrivna och informativa essäer/artiklar, men dessutom bildar tydliga enheter inom sina sektioner, och därtill en sammanhållen helhet som bok. Det här är en antologi som i högsta grad har lyckats med att synliggöra synliggörandets, och osynliggörandets, dynamik.

Haci Akman (ed.) 2014. *Negotiating Identity in Scandinavia. Women, Migration and the Diaspora*. New York: Berghahn. 206 pages, 9 illustrations.

Anmeldt av Saphinaz Amal-Naguib

Diasporas exemplify the polysemy and hybridity of ‘imagined communities’ while retaining in the majority of cases three core aspects which are more or less emphasized according to the circumstances. These are their dispersion in space, their orientation to a conceptual ‘homeland’, and the maintenance of boundaries between them and ‘others’. These elements mark the connectedness between members of the same diaspora and the elaboration of entangled transnational networks. Migration in general and transnational migration in particular has a lasting impact on the relations between territory and identity,